

Myanmar; Büyük Güç Rekabet Alanında Doğal Kaynak Zengini Başarısız Devlet

Dr. Cengiz Topel MERMER

Dünyanın en uzun (ülke çapında yaygın olmayan) iç savaşına sahne olan kapalı kutu Myanmar dünyada olduğu gibi ülkemizde de genellikle pek fazla bilinmeyen bir ülke. Yüzden fazla etnik gruba ev sahipliği yapan ve ulus-devlet inşasında başarıya ulaşamayan bu ülke, komşularının çoğunluğunun ortak olduğu İngiliz sömürge mirasının acı izlerini taşıyor. Genellikle iç çatışmalar, askerî darbeler, ordu (ülkede yaygın olarak kullanılan adıyla **Tatmadav**) kontrolünde icra edilen etnik temizlik iddiaları, insan hakları ihlalleri, etnik temelde ortaya çıkan iç çatışmalar, uyuşturucu ticareti, Tatmadav'ın ayaklanmayı bastırma operasyonları veya etnik militan yapıların birbirleriyle çatışmaları nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanların yaşadığı trajedilerle dünyada gündeminde yer alıyor. Ülkemizde en fazla bilinen yönü ise İngiliz sömürge döneminde Bengal'den ülkeye taşınan Müslümanlara duyulan öfkenin kurbanı olan Rohingya Müslümanlarının maruz kaldığı etnik temizlik operasyonları.

Hem bir Güney Asya ülkesi hem de bir Güneydoğu Asya ülkesi olan Myanmar, Bengal Körfezi'nde kıyısı olması ve Andaman Denizi'ne de hâkim konumda bulunması nedeniyle jeostratejik açıdan önemli bir yerde konumlanmış durumdadır. Kuzey ve kuzeydoğuda Bangladeş, Hindistan ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile komşu olan Myanmar güneydoğuda Laos ve Tayland ile komşudur. Ülkenin Bengal Körfezi ve Andaman Denizi'ndeki yaklaşık 1.930 km kıyısı ülkeyi daha da önemli kılıyor. Yaklaşık altmış milyon nüfusa sahip olan Myanmar, Bengal Körfezi'nden Güneydoğu Asya'ya uzanan 678.500 kilometrekare yüzölçümü ile bir kıyı ülkesi görünümündedir.

Budizm'in M.S. 11. asırda yaygınlaştığı Myanmar'da, daha önceleri hoşgörü ile bakılan Müslüman azınlığa özellikle 19. asırda tahammülsüz bir tutumun başlaması dikkat çekicidir. Sri Lanka örneğinde olduğu gibi Myanmar'da da radikal bir Budizm örneğinin sergilenerek, Müslüman katliamlarının yaşandığı görülüyor. Her türlü canlının hayat hakkına saygı duymasıyla öne çıkan Budist geleneğin bu iki ülkede Müslümanlara karşı radikal bir tavır takınması anlaşılması zor bir durum olarak ortaya çıkıyor. Bu anlaşılması güç durumun tarihî, sosyo-ekonomik, jeopolitik nedenlerinin yanı sıra İngiliz sömürge dönemindeki **antisömürgeci mücadeleye** ait bir altyapısı da vardır. Bunların yanında 21. asırda güçlenen

İslamofobyayı da bu nedenler arasına katmak mümkündür. Myanmar da dünyadaki çoğu kaderdaşı ülke gibi post kolonyal dönemin ulus-devlet inşası başarısızlıklarını yaşıyor.

Çok parçalı bir etnik yapısı olan Myanmar, etnik yapıların birbiri ve güvenlik güçleri ile silahlı olarak çatışmaya devam etmesi nedeniyle askerlerin iç politikada söz sahibi olduğu bir ülke hâline gelmiş bir yapıya sahiptir. Demokrasisi rayına oturmayan Myanmar'ın ekonomisi de gelişmemiş ve zayıf kalmış durumdadır. İç çatışmalar, ülkenin güvenlik öncelikli bir yapıya evrilmesine neden olurken askerler yönetime müdahale eder hâle gelmiş ve askerî darbeler ülkenin rutinine dönüşmüş bir görüntü veriyor. Tatmadav ülkeyi 1962-2011 yılları arasında demir yumrukla yönetirken Bamar çoğunluk çok da önemli bir reaksiyon göstermemiştir.

Halkın %89'unun Budist olduğu ülkede resmî kaynaklar geri kalan nüfusun %4'ünü Hristiyan, %4'ünü Müslüman, %2'sini pagan inançlar ailesinden, %1'inin de Hindu olduğunu açıklasa da Müslümanlara ait rakamlar gerçekçi görünmüyor.¹ Son üç asırda gördükleri baskılar ve etnik temizlik operasyonları nedeniyle Müslümanların çevre ülkelere yoğun şekilde kitlesel olarak göç etmek zorunda kalması, son iki asırda baskı ve şiddetin daha da artması, Birleşmiş Milletler (BM) zoruyla yönetimin zaman zaman göç eden Müslümanların ülkeye dönmeye izin vermesine rağmen eşit yurttaşlık hakları tanımadığı için sayılmadıkları gibi gerçekler göz önüne alındığında %4 rakamı havada kalıyor. Ülkede sorun yaşayan azınlıklar sadece Müslümanlarla sınırlı değil; nüfusun ekserisini oluşturan ve ülkeye adını veren Bamar çoğunluk, diğer etnik yapılarla da çatışma hâlinde. Tatmadav'ın da baskısıyla

1 Mürsel Bayram ve Yasin Yaylar, "Myanmar'daki Budist-Müslüman Çatışmasının Tarihi Dinamikleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9,Sayı: 44;Haziran 2016

çoğunluk, diğer etnik yapılara kendi kimliğini dayatıyor. Ötekileştirilen etnik azınlıklar Bamar kimliğinin dayatılmasını kabul etmeyince iç çatışmalar kaçınılmaz oluyor.

Jeostratejik konumu nedeniyle geçmiş dönemlerde de rahat yüzü görmeyen ülke 19. asırda yapılan üç savaş neticesinde 1882’de İngiliz İmparatorluğu sömürgesi hâline gelmiş. 1937’de kısa süren bir bağımsızlık yaşasa da II. Dünya Savaşı döneminde Japon işgaline uğramış. II. Dünya Savaşı sonrasında tekrar İngiltere Krallığı bağılı olmuş, ancak emparyal kapasitesini yitiren İngiltere’nin bölgeden çekilmesi neticesinde, 04 Ocak 1948’de, Burma Birliği adıyla bağımsızlığına kavuşmuş.²

Halkın beklentilerinin aksine bağımsızlık sonrası dönem kaotik olmuş; Bamar çoğunluğun daha önce üzerinde anlaşılan federalizme yanaşmaması neticesinde ülke dünyanın en uzun süren iç savaşına sahne olmuş. 1962-2011 arasında askerî rejimle yönetilen ve dış dünyaya kapatılan ülkede askerler sömürge döneminin izlerini silmek maksadıyla, sömürgeci İngilizlerin verdiği Burma veya Birmanya adını, **Myanmar Birliği** olarak değiştirmiş. Aslında bu iki isim arasında anlam açısından fark yok; iki isim de Bamar çoğunluğun kurduğu ülkeye atıf yapıyor. Tatmadav liderleri başkent Rangon’un adını da aynı maksatla Yangon olarak değiştirmiş, daha sonra 2005 yılında başkenti değiştirerek Nepido’yu başkent yapmış. Ülke 2011’den itibaren kademeli olarak demokrasiye geçmiş olsa da Tatmadav, 01 Şubat 2021’de yönetime tekrar el koyarak demokratik gelişmeyi kesmiş ve ülkeyi ciddi bir beka sorunu ile karşı karşıya bırakmış durumda. Zira yaklaşık yetmiş üç yıldır süren iç çatışmalar, Tatmadav’ın darbesi sonrasında yükselişe geçti. Ülke şu anda adım adım geniş çaplı bir iç savaşa doğru yol alıyor.

ÇHC ve Hindistan arasındaki kritik konumu Myanmar’a dezavantaj olarak yansıyor. Myanmar, kuzey ve kuzeydoğuda ÇHC ile yaklaşık 2.185 km uzunluğunda bir sınıra sahip. ÇHC ve Hindistan ile sınır komşusu olması bu iki dev ülkenin terör ve vekiller üzerinden birbirine karşı kullandığı yapıların ülkede yerleşmesiyle sonuçlanıyor. Özellikle Hindistan’ın kuzeydoğu eyaletlerindeki ayrılıkçı örgütlerin Myanmar topraklarında üs imkânı bulması ülkeye sorumluluk yüklemekte. Bu durum iç istikrarını ve iç güvenliğini sağlayamayan Myanmar’a ilave bir sorun olarak yansımakta. ÇHC ve Hindistan’ın küresel ve bölgesel rekabeti de Myanmar’ın iki büyük güç arasında sıkışmasına neden olmakta. Hindistan ve ÇHC’nin Myanmar üzerindeki etkinlik mücadelesi hem Çin-Hint rekabeti ile bağlantılı hem de ekonomik, stratejik ve askerî gerekçelerle iç içe bir durum arz ediyor.

---

2 M Bayram ve Y Yaylar, age

Yedi eyalete ve yedi bölgeye ayrılan ülkede bölgeler, etnik temelli idari birimler iken eyaletler farklı etnik grupları kapsıyor. Kuzeydoğuda Bangladeş'in Chittagong kenti ile sınırdaş olan Myanmar Hindistan'ın Mizoram, Manipur, Nagaland ve Arunaçel Pradeş eyaletleriyle de ortak sınırlara sahip. Özellikle Hindistan ile olan sınırları nedeniyle sıkıntı yaşayan Myanmar yönetimi, Hindistan'da faaliyet gösteren ayrılıkçı militan örgütlerin, ülkesindeki ormanlık alanlarda üslenerek Hint güvenlik güçlerine saldırılarına engel olamamakta³ ve bu nedenle zaman zaman Hindistan'ın baskısıyla karşılaşmakta.⁴ Bu militan örgütlerin ekonomik girdi sağlamak için uyuşturucu ticaretine el atması da Myanmar'ı, Hindistan'a karşı zor durumda bırakıyor.⁵

Myanmar'ın sık ormanları, Hindistan'da eylem yapan ayrılıkçı Hint örgütleri için güvenli liman sağlıyor. Bu coğrafyanın ÇHC toprakları ile yakın ve bazılarının sınırdaş olması da ÇHC'nin bu militan örgütleri desteklediğine dair iddialara zemin sağlıyor.⁶ Hint tarafının iddialarına göre;

3 Saira H. Basit, "India-Myanmar Relations and the Management of Transnational Militant Threats" Journal of Strategic Security , Vol. 11, No. 2 (SUMMER 2018), pp. 73-92

4 Prabhat Datta, "Secessionist Movements in Northeast India", The Indian Journal of Political Science, Vol. 53, No. 4 (Oct. - Dec. 1992), pp. 536-558

5 Rajeev Bhattacharya, "New Highs in Narcotics From Myanmar Flooding Assam", The Diplomat, 22 Haziran 2021, erişim 24 Haziran 2021 1126

6 India accuses China of helping rebel groups on its Myanmar border", Associated Press, 07 Aralık 2020, erişim 08 Aralık 2020 2232

ÇHC'nin Myanmar ile sınır bağının olması bu örgütlerin ÇHC'den askerî ve lojistik destek almasını kolaylaştırıyor. Ekonomik kaynak sağlamak için uyuşturucu ticaretine de giren ayrılıkçı yapılar Hindistan'ı iyice zora sokuyor.⁷ İç sorunları ile boğuşan Myanmar'ın bu sık ormanlıklarla kaplı arazide devlet otoritesini sağlayamaması ve ÇHC'nin Myanmar'ı kontrol altında tutabilmek için çatışan örgütleri kendi kontrol şemsiyesi altında tutmaya çalışması⁸ da Myanmar'ın istikrarsızlığını artırırken Hindistan için kronik bir "Myanmar Sorunu"na yol açıyor.

Hindistan ile sınırların ortaklaştığı toprakların her iki yanındaki akraba topluluklar da Myanmar ve Hindistan arasında kriz potansiyeli taşıyan bir başka husus. Myanmar'ın Hint sınırındaki toplumları Hindistan'ın kuzeydoğu eyaletleriyle akrabalık bağına sahip. Sınırları İngiliz Hindistanı'nın ekonomik çıkarlarına göre belirlenen bu coğrafyada, suni sınırlar bölgedeki akraba halkların ilişkilerinin devamını engelleyememiş. İki ülke bu akraba toplumların sınırları kabullenmesini tam olarak sağlayamamış durumda ve bu insanların vatandaşlık haklarından kaynaklanan sorunlar nedeniyle zaman zaman anlaşmazlık yaşanıyor.⁹

ÇHC, iç istikrar ve güvenliğin sağlanamadığı, kapitalistleşen askerlerin yönetimi manipüle ettiği Myanmar'da en belirleyici dış aktör olmayı ve bu ülkeyi Kuşak Yol İnisiyatifi'nin bağlantı noktalarından biri hâline getirmeyi başarmış durumda.¹⁰ Stratejik yol ve liman projeleri, enerji projeleri ve serbest ekonomik bölge projesi gibi temel projeleri ÇHC'nin üstlendiği ülkede üretim sektörünü de Çinli tacirler domine ediyor. ÇHC bu ülkenin değerli madenleri ile çağın yeni teknolojik hammaddesi **nadir toprak minerallerini** de kontrol altına almış görünüyor. Hindistan da ÇHC'nin adımlarını dengelemek için arayış içinde. Hint Yönetimi "**Doğuda Aktif Olma-Act East**" stratejisi ile Myanmar'da zemin kazanmaya ve yeni projelerle etkin olmaya çalışıyor.¹¹ ABD ve Japonya gibi müttefikleri de Hindistan'a, Myanmar'da zemin kazanması için destek veriyor.

ABD ve Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki müttefikleri ÇHC'nin geriletilmesi için son yıllarda ciddi bir çevreleme politikasını hayata geçirmiş durumdadır. Bu kapsamda oluşturulan **QUAD** (ABD, Japonya, Hindistan, Avustralya arasındaki güvenlik öncelikli dörtlü işbirliği mekanizması) yapılanmasına Ekim 2021'de **AUKUS** (Austalia, UK, US-Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD)

7 Saira H. Basit, "India-Myanmar Relations and the Management of Transnational Militant Threats" Journal of Strategic Security , Vol. 11, No. 2 (SUMMER 2018), pp. 73-92

8 Enze Han, "Myanmar's Internal Ethnic Conflicts and Their Implications for China's Regional Grand Strategy", Asian Survey, May-June 2020

9 Priya Chacko ve Alexander E. Davis, "Myanmar and India: Regimes of Citizenship and the Limits of Geo-economic Engagement", European Journal of East Asian Studies, Vol. 14, No. 1, Special Issue: Myanmar's Tentative Renaissance (2015), pp. 124-143

10 J. Mohan Malik, "Myanmar's Role in China's Maritime Silk Road Initiative", Journal of Contemporary China, 27 Dec 2017.

11 Angshuman Choudhury, "Three Years of the Modi Government", India-Myanmar: Fast-tracking the Eastward Push, IPCS, 11 Temmuz 2017, erişim 11 Temmuz 2017 21 43

güvenlik işbirliği mekanizması eklendi. Fransa'nın son yıllarda askerî varlık ve görünürlüğü artırdığı Hint Okyanusu coğrafyasında bu yıl Birleşik Krallık da inisiyatif alma yarışında topa girdi. Almanya, Kanada ve Hollanda gibi Batı ülkeleri de ABD ve Japonya liderliğindeki müşterek çokuluslu tatbikatlarda boy göstermeye başladılar. ÇHC'nin Güney Çin Denizi, Sarı Deniz ve Tayvan üzerindeki hak iddiaları ve askerî güç gösterileri Batı ülkelerinin, tam bir koordinasyon içinde olmasa da ÇHC'ye karşı harekete geçmesini tetikledi.

Myanmar üzerindeki Çin-Hint etkinlik mücadelesi Hindistan'ın QUAD yapılanmasına katılmasıyla küresel boyuta evrilmiş durumda. ABD'nin Myanmar üzerinde ağırlığını artırmak için devreye girmesinin yanı sıra Rusya Federasyonu (RF) da bu rekabet alanında oyuna dâhil olmuş durumda. Myanmar üzerindeki etkinlik mücadelesinin 2020'de netleşmesi sonrasında, 01 Şubat 2021'de Tatmadav yine bir darbeye yönetime el koydu. Bu darbeye Batı dünyası çoğunlukla tepki gösterirken ÇHC, *"konunun Myanmar'ın iç siyaseti"* olduğunu beyan ederek, Batı'yı, karışmaması yönünde uyardı ve darbeyi örtülü bir şekilde destekliyor görüntüsü vermektan kaçınmadı.¹² Hindistan ve ASEAN ülkeleri ise Tatmadav'ın tepkisini çekebilecek açıklamalardan sakındı.¹³

Hint tarafı, askerlerin zorda kalması durumunda, ülkenin Hindistan karşıtı politikalara yönelebileceği ve ÇHC'ye daha fazla bağımlı duruma düşebileceğinden endişe ediyor. Hindistan 1988-2011 arasındaki askerî idare döneminde Batı dünyası ile birlikte hareket etmiş ve Tatmadav'a karşı yaptırımları desteklemiştir. ABD ve Batı'nın yaptırımları ülkeyi zayıflatırken Tatmadav'ın yönetme zorluğu karşısında zayıflamasını kullanan ÇHC Myanmar'ı kontrol altına almayı başarmıştı. Hindistan ayrıca darbeci askerlerin şiddete başvurması durumunda kuzeydoğu Hint eyaletlerinin, akraba toplulukların göç dalgasına maruz kalmasından çekiniyor. Muhtemel göç dalgalarının, ekonomik yükün yanında güvenlik sorunlarına da neden olacağı aşikâr. Kuzeydoğu eyaletlerinde Mart ve Nisan 2021 aylarında artış gösteren ayrılıkçı militan saldırıları Hindistan'ın kaygılarını haklı çıkarmış görünüyor. **"Myanmar Sorunu"**nun öncelikli etkileri Hindistan'da hissediliyor ve Hindistan, istikrarsız bir Myanmar'ın olumsuz sonuçlarına katlanmak zorunda kalıyor.¹⁴

---

12 Wang Qi, Li Xuanmin ve Li Sikun, "China hopes for a stable, peaceful Myanmar through domestic negotiations, not external interference" ,Global Times,01 Şubat 2021, erişim 01 Şubat 2021 2358

13 Vandana Mishra, "Military Coup in Myanmar: Bullet Prevails over Ballot", South Asia Analyses Group, 03 Şubat 2021, erişim03 Şubat 2021 2344

14Sudha Ramachandran,"India's Dangerous Myanmar Policy", The Diplomat, 26 Mart 2021erişim 26 Mart 2021 2105

Myanmar halkı, geçmiş dönemlerin aksine, bu kez darbecilere karşı klasikleşen edilgen tavrını değiştirerek protestolara ve direnmeye başladı. Bu durum askerlerin sertleşmesine ve hukuk dışı uygulamaları artırmasına neden oldu. Ateş etme emri verilen askerler protestoculara ateş açmaya başladı ve bu durum can kayıplarının artmasına yol açtı. ÇHC, Tatmadav'dan ekonomik yatırımlarının zarar görmeyeceği garantisini aldıktan sonra darbecilere karşı ılımlı tavrını sürdürdü. Batı ülkeleri ve dünya kamuoyunun tavrı ise zamanla sertleşti ve yaptırım tehditlerinin artmasıyla sonuçlandı. Başlarda sessiz kalarak gelişmeleri izleyen etnik-bölgesel ayrılıkçı gruplar (Çin yanlılarının dışında), demokrasi yanlısı göstericileri desteklemek kapsamında olaylara müdahil olmaya başladı. Tatmadav şiddeti arttıkça, ayrılıkçı örgütler aralarındaki ayrılıkları-anlaşmazlıkları bir kenara bırakarak Tatmadav askerlerine karşı silahlı eylemlere başladılar. Muhalif gruplar ve halk darbeye destek verdiği inandıkları ÇHC diplomatik misyonları önünde protesto gösterileri de yaptı. ÇHC'nin darbecilere karşı ılımlı yaklaşımı devam edince muhalifler Çin firmalarına saldırdı ve Çinlilere ait işyerlerini yaktı.¹⁵

Ülke geneline yayılan şiddet ortamı nedeniyle ülkenin kuzeyindeki nadir toprak mineral madenlerini işleten Çin şirketlerinin faaliyeti de aksadı. Uzay ve bilişim teknolojisi ile çağdaş silah sistemlerinin üretilmesinde önemli yeri olan bu minerallerde ÇHC dünyada tekel konumunda bulunuyor.¹⁶ ABD-ÇHC ticaret savaşlarında tarafların birbirine karşı kullandığı kozlardan biri olan nadir toprak mineralleri ÇHC'nin Batı'yı sıkıştırdığı bir konu iken ABD; Hindistan, Kanada ve Avustralya gibi bu mineraller açısından zengin ülkelerle işbirliği yaparak üretimlerini artırmalarını sağlamaya ve ÇHC'yi dengelemeye çalışıyor. Ancak bu dengenin on yıldan kısa bir sürede yakalanması mümkün değil.¹⁷ ABD buna mukabil Tayvan, Güney Kore ve Hollanda firmalarının liderlik yaptığı çip (semiconductor) kozunu ÇHC'ye karşı kullanıyor. Çip teknolojisi de çağın vazgeçilemez teknolojik gelişmeleri arasında yer alıyor. Çipler, akıllı telefondan otomobile kadar her türlü yapay zekâ ürünü teknolojide ara unsur konumunda.

Myanmar, küresel güç mücadelesinin bir rekabet alanına evrilmiş olarak, iç savaşa doğru adım adım ilerliyor. Çin yanlıları hariç, ayrılıkçı örgütler ile muhalif halk ortak hedef olarak demokrasinin belirlendiği bir zeminde cuntaya karşı mücadele etmeye başlamış durumda.¹⁸

---

15 "32 Chinese factories in Yangon have been attacked with two employees injured: Embassy" Global Times, 15 Mart 2021, erişim 16 Mart 2021 00 32

16 Z. Hongpei ve Li Xuanmin, "Myanmar rare earths heading toward China encounter shipment obstacles amid upheaval" , Global Times, 21 Mart 2021, erişim 21 Mart 2021 21 54

17 Dave Makichuk, "rare earth quandary: China has US by the throat", Asia Times, 28 Mart 2021, erişim 28 Mart 2021 21 17

18 David Scott Mathieson, " Ethnic armies rescue Myanmar's democratic forces", Asia Times, 22 Mart 2021, erişim 22 Mart 2021 22 10

1988 darbesinde bu tür bir direniş görmeyen darbeci generaller halkın direnmesi karşısında sertleşiyor, bu da direniş cephesinin genişlemesine neden oluyor. Askerler devlet şiddeti uyguladıkça bazı güvenlik personeli hukuksuz emirlere uymayıp direnişçilere meyil veriyor ve karşı tarafa geçiyor. Şiddet sarmalı halkın direniş azmini artırırken, başlangıçta “bekle gör stratejisi” uygulayan ayrılıkçı örgütlerin mücadeleye katılması sonrasında ülke kapsamlı bir iç savaşa doğru ilerliyor. **Bu kez durum bağımsızlık sonrası yaklaşık yetmiş yıldır yaşanan sınırlı iç savaştan oldukça farklı.**

Afganistan gelişmeleri ve pandeminin neden olduğu kaos ortamı nedeniyle dünya kamuoyunda şimdilik fazla gündem işgal etmeyen Myanmar, önümüzdeki dönemde daha ilginç ve trajik gelişmelere sahne olacaktır. Myanmar’ın büyük devlet rekabet alanında yaşadığı bu durumu sadece küresel ve bölgesel dinamiklerle açıklamak bu ülkenin geçirdiği başarısız ulus-devlet inşa sürecini gölgede bırakmamalıdır. Kaynak zengini bu ülkenin post kolonyal dönemde başarısız bir devlet haline gelmesinde iç dinamikler asıl belirleyici unsurlardır. Ülkenin bu kaotik süreci rasyonel bir akılla aşması pek mümkün görünmemektedir. Ülkenin içine düştüğü bu girdaptan çıkamaması öncelikle kendi halkına acı bir bedel ödeyecektir. Bu ülkenin yaşamaya devam ettiği ve edeceği olumsuz hava önce komşuları sonra da ÇHC ve Hindistan’ın çıkarları üzerinde sarsıcı bir etki yaratacaktır.

1 Aralık 2021